

مدل مفهومی تدوین برنامه استراتژیک با رویکرد اقتصاد مقاومتی

یوسف بابازاده^۱، رضا بابازاده^{۲*}

^۱گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، ایران .
^۲گروه مهندسی صنایع، دانشکده فنی، دانشگاه ارومیه، ایران.

چکیده

انقلاب اسلامی در ایران، همواره به دنبال رسیدن به یک جامعه اسلامی واقعی، جامعه‌ای بر محور عدالت، پیشرفت و معنویت بوده است. برای رسیدن به این آرمان، برنامه‌ها و سیاست‌های کلی زیادی تدوین و به اجرا در آمده است. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در ادامه و تکمیل سیاست‌های گذشته برای رسیدن به آرمان‌های مذکور می‌باشد. الگوی اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم و به علت مشکلات ناشی از آن در یک دهه اخیر پی‌ریزی و ارائه شده است. اما تفکر حاکم بر این الگو، یک دید جامع‌نگر و دارای سیاست‌های بلندمدت و راهبردی بوده و فقط مربوط به دوران تحریم اقتصادی نیست. هدف از این مقاله، ارائه یک چارچوب مفهومی است که در آن وظایف حوزه‌های مختلف جهت تحقق اقتصاد مقاومتی تعیین می‌شود. این تحقیق به دنبال تعیین نقش افراد و سازمان‌ها در تدوین برنامه استراتژیک به منظور تحقق اقتصاد مقاومتی است. با استفاده از مدل مفهومی ارائه شده، نقش افراد و سازمان‌ها در تدوین برنامه استراتژیک تحقق اقتصاد مقاومتی مشخص شده است.

واژه‌های کلیدی: اقتصاد مقاومتی، الگوی اقتصادی، برنامه‌ریزی استراتژیک.

پذیرش: ۱۳۹۷/۸/۲۳

اصلاح: ۱۳۹۷/۸/۲

دریافت: ۱۳۹۷/۵/۲۱

۱- مقدمه

علت قوی شدن ملت‌ها، تقویت سه عنصر اقتصاد، فرهنگ و علم و دانش در آن ملت‌ها می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴). ملت‌های مختلف در هر برهه‌ای از تاریخ بشری در جهت تقویت خود و به علت مشکلات خاص اقتصادی که در آن شرایط مکانی و زمانی وجود داشته، نظریه‌های اقتصادی مختلفی تحت عناوینی مانند اقتصاد کینزی، اقتصاد مارکسیستی، اقتصاد آزاد و ... ارائه داده‌اند (جعفری و آهنگری، ۱۳۹۱). امروزه با روشن شدن ضعف در نظام‌های اقتصادی شرق و غرب (ملک علیپور و پورپیر، ۱۳۹۱)، امکان ارائه و مطرح شدن نظام اقتصادی اسلامی مبتنی بر الگوی اقتصاد مقاومتی با مولفه‌های اسلامی به وضوح دیده می‌شود و نظام اقتصادی اسلامی قابلیت تبدیل شدن به مکتب اقتصادی در جهان را دارا می‌باشد.

انقلاب اسلامی در ایران، همواره به دنبال رسیدن به یک جامعه اسلامی واقعی، جامعه‌ای بر محور عدالت، پیشرفت و معنویت بوده است. برای رسیدن به این آرمان، برنامه‌ها و سیاست‌های کلی زیادی تدوین و به اجرا در آمده است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در ادامه و تکمیل سیاست‌های گذشته اقتصادی مانند سیاست تولید ملی، سیاست‌های اصل ۴۴ و غیره می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

در دهه اخیر، دشمنان کشور در میدان‌های واقعی، تنها دو حربه تهدید نظامی و تحریم اقتصادی را مطرح می‌کنند. مطمئناً مقابله با هر دو تهدید، روش خاص خود را دارد. روش مقابله با تحریم اقتصادی را می‌توان در استفاده از الگوی اقتصاد مقاومتی جستجو کرد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

الگوی اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم و به علت مشکلات ناشی از آن، در یک دهه اخیر پی ریزی و ارائه شده، اما دید و تفکر حاکم بر این الگو، یک دید کلی است و دارای سیاست‌های بلندمدت و راهبردی بوده و فقط مربوط به دوران تحریم اقتصادی نیست. این سیاست‌ها در چارچوب مشخص شده، انعطاف‌پذیر بوده و با گذر زمان، با توجه به مسائل پیش آمده و پیشرفت‌های حاصل شده قابل توسعه می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

کلیات و چارچوب الگوی اقتصاد مقاومتی با تلاش رهبر معظم انقلاب و مشارکت مجمع تشخیص مصلحت نظام و جمعی از اقتصاددانان کشور تهیه و ارائه شده است و مطمئناً برای تکمیل شدن، نیاز به تلاش اندیشمندان و اساتید دانشگاهی و اقتصادی کشور دارد. یکی از روش‌های موثر برای تحقق اقتصاد مقاومتی، تدوین دقیق و جامع برنامه استراتژیک در حوزه‌های مختلف جامعه است. برای این منظور نیاز است که افراد مختلف قبل از حرکت در این مسیر با گام‌های لازم برای تدوین برنامه جامع و عملیاتی آشنا باشند. در این مقاله، مدل مفهومی برای آشنایی با گام‌های لازم برای تدوین چنین برنامه‌ای ارائه می‌شود.

۱-۱ پیشینه پژوهش

نوفستی (۱۳۹۵) اقتصاد مقاومتی را مفهومی معادل با تاب‌آوری^۱ اقتصادی و پایداری^۲ اقتصادی می‌داند و آن را حاصل یک فرایند بهینه‌یابی مقید می‌داند؛ هم‌چنین معتقد است دو نوع اقدام، قبل از بحران و پس از وقوع بحران برای مقاوم سازی اقتصادی قابل تصور است. میرمعزی (۱۳۹۲) عنصر اصلی در اقتصاد مقاومتی را بحث جهادی بودن آن می‌داند و تأکید می‌کند که در صورت تحقق نیافتن آن، دیگر عناصر اقتصاد مقاومتی تحقق نخواهد یافت. سلیمانی و حسین زاده (۱۳۹۵) معتقدند برای استخراج و پیاده‌سازی دیپلماسی اقتصادی مقاومتی، بایستی دیپلماسی اقتصادی با سه مؤلفه‌ی دسترسی به بازارهای جهانی، جذب سرمایه‌های خارجی و حفظ اقتصاد ملی در مقابل چالش‌های اقتصاد جهانی و با توجه به رویکردهای کلی اقتصاد مقاومتی مانند جهادی بودن، انعطاف‌پذیری، درون‌زایی و برون‌گرایی در قالب یک ضرب ماتریسی مفهومی تدوین و اجرا شود. راثنی و محسنی (۱۳۹۵) در تحقیق خود به بررسی مولفه‌های اقتصاد مقاومتی در نظام درآمدی دولت طی دوره ۱۳۹۱-۱۳۴۴ پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که مولفه سهم درآمدهای مالیاتی از تولید ناخالص داخلی اثر مثبت و معنی‌داری بر اقتصاد کشور داشته و در راستای اهداف اقتصاد مقاومتی می‌باشد.

محسنی زنوزی و صادق وند (۱۳۹۶) تحقیقی بر اساس مدل مبتنی بر تابع تولید کاب داگلاس و الگوی خود رگرسیون با وقفه‌های توزیع شده انجام و نشان داده‌اند شاخص‌های اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دانش‌بنیان، اصلاح الگوی مصرف، کاهش وابستگی به نفت و میزان مشارکت مردم در تصمیمات کلان در بلندمدت تأثیر معنادار و مثبت روی رشد اقتصادی کشور دارند. در این پژوهش، رشد نیروی کار، بزرگترین ضریب را دارا بوده و بیشترین تأثیر در رشد اقتصادی را دارا می‌باشد. اهمیت این مسئله در کنترل نرخ بیکاری در کشور حائز اهمیت فراوان است.

مقتدایی و یاوران (۱۳۹۵) در تحقیق خود شاخص‌های ۲۴ گانه اقتصاد مقاومتی را با استفاده از روش تصمیم‌گیری چندمعیاره اولویت‌بندی نموده و وابستگی‌های موجود میان آن‌ها را با روش دیماتل به دست آورده‌اند. نویسندگان واژه، تاب‌آوری اقتصادی را نزدیکترین واژه به اقتصاد مقاومتی در ادبیات اقتصادی می‌دانند. طبق تحقیق انجام شده "ایجاد هماهنگی در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی" موثرترین شاخص و "شاخص افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی" تأثیرپذیرترین شاخص در مقوله اقتصاد مقاومتی معرفی شده است.

¹ Resiliency

² Stability

در سال‌های گذشته تحقیقات مختلفی در حوزه‌ی اقتصاد مقاومتی انجام شده و محققان از زوایای مختلف به مسئله نگاه کرده و مورد مطالعه قرار داده‌اند. اما ایجاد یک نقشه راه برای متمرکز کردن تحقیقات روی اهداف اقتصاد مقاومتی در جهت منافع بلندمدت و موضوعات استراتژیک و اساسی کشور، نیازمند نظرات افراد استراتژیست و آینده‌نگر است تا با در نظر گرفتن مسائل کشور، موضوعات مذکور، مشخص و جهت‌دهی شود. آنچه مسلم است، رهبر معظم انقلاب به عنوان یک آینده‌نگر شاخص و آگاه به مسائل کشور، بهترین منبع برای مشخص کردن این نقشه راه هستند؛ بنابراین، در این مقاله تلاش شده است تا بر مبنای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی مقام معظم رهبری و با استفاده از بیانات رهبری در طی هفت سال گذشته، چارچوب حاکم بر این الگو تعیین و تبیین گردد. هدف، ایجاد یک چارچوب مفهومی برای کسانی است که در جهت همسوسازی توان اقتصادی کشور با آرمان‌های اقتصادی تعریف شده‌ی انقلاب اسلامی تلاش می‌کنند و به دنبال تدوین استراتژی‌های متناسب با الگوی اقتصاد مقاومتی برای بخش‌های مختلف کشور هستند.

ادامه این مقاله بدین صورت سازماندهی شده است. در قسمت اول، ماهیت، ضرورت، الزامات و ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی بحث شده است. اهمیت قسمت اول در درک مفهوم الگوی اقتصاد مقاومتی و دانستن بسترها و الزامات لازم برای شروع حرکت به سوی اقتصاد مقاومتی است. در ادامه این قسمت ویژگی‌های الگو اقتصاد مقاومتی بیان شده که در واقع اگر این الگو را همانند یک پیکر در نظر بگیریم روح آن همین ویژگی‌هایی است که بیان شده و در همه برنامه‌ها بایستی مدنظر قرار گیرد. در قسمت دوم، وظایف عمومی که شامل همه افراد، سازمان‌ها و دولت می‌شود ارائه شده است به این مفهوم که لازم است، در هر فعالیتی که فرد یا سازمان قصد انجام آن را دارد، ارتباط این بندها (وظایف) با فعالیت مورد نظر بررسی و مشخص می‌گردد. در قسمت سوم، وظایفی که به صورت مشخص برعهده سازمان‌ها یا یک مجموعه، توسط مقام معظم رهبری تعیین شده است، بیان می‌شود. وظایفی که در قسمت سوم تشریح می‌شود به مفهوم منحصر کردن فعالیت‌های بخش‌های ذکر شده در موارد گفته شده نیست بلکه بخش‌های مذکور، ضمن در نظر گرفتن الزامات، ویژگی‌ها و وظایف عمومی (قسمت اول)، لازم است وظایف ذکر شده در قسمت دوم را به عنوان محور حرکت خود قرار دهند.

در این مقاله، روش تحقیق توصیفی و از نوع تحلیل محتوی بوده و براساس مطالعات کتاب‌خان‌های استوار است. هم‌چنین، از لحاظ دسته‌بندی هدف تحقیق، این تحقیق در گروه تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد.

۲- قسمت اول: ماهیت، ضرورت و الزامات

در این قسمت به منظور رسیدن به یک دید واحد از الگوی اقتصاد مقاومتی؛ ماهیت، ضرورت، الزامات و ویژگی‌های این الگو ارائه شده است.

۱-۲ ماهیت

اقتصاد مقاومتی یعنی چه؟ در زمینه‌ی مسائل اقتصادی کشور، چه جور مقاومتی مورد نظر است؟ اگر بخواهیم یک تعریف ساده و در عین حال جامع ارائه دهیم باید گفت اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در برابر بحران‌ها و تکان‌های اقتصادی جهانی مقاوم است و با سیاست‌های ابرقدرت‌ها زیرورو نمی‌شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

الگوی اقتصاد مقاومتی، یک الگوی اسلامی، ایرانی و علمی می‌باشد که شاخصه‌های انقلابی و اسلامی در آن دیده شده است و هدف کلی آن حرکت صحیح اقتصادی کشور می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، سیاست‌هایی جامع و فراگیر است که برای تحقق و حصول نتیجه، در اجرا نیز نیازمند جامعیت و فراگیری می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

باید در نظر داشته باشیم که اقتصاد جهانی در مجموع، یک کل مرتبط به یکدیگر است و اقتصاد کشور ما نیز در ارتباط و تعامل با اقتصاد دنیا است و از آن تاثیر می‌پذیرد. با توجه به سیاست تعامل و تاثیر گذاری انقلاب اسلامی در جهان، ما نیز نیازمند این ارتباط هستیم (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی معنایش حصار کشیدن دور کشور و فقط انجام یک تعداد

کارهای تدافعی نیست. بلکه این الگوی اقتصادی به یک ملت امکان و اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم، رشد و شکوفائی خودشان را داشته باشند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

نقطه‌ی اتکای اقتصاد مقاومتی، مردم هستند، یعنی بر محور اقتصاد دولتی نیست، بر محور اقتصاد مردمی است؛ با اراده مردم، سرمایه مردم، حضور مردم تحقق پیدا می‌کند. این به معنی عدم مسئولیت دولت نیست بلکه دولت، مسئولیت برنامه‌ریزی، زمینه‌سازی، ظرفیت‌سازی، هدایت و کمک دارد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

آنچه که امکان حرکت در راستای اقتصاد مقاومتی را امکان‌پذیر می‌کند وجود استعدادهای سرشار معنوی و مادی، ذخایر و منابع غنی و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، برخورداری از نیروی انسانی متعهد و کارآمد و دارای عزم راسخ برای پیشرفت در کشور است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). اگر کشوری از ظرفیت داخلی محروم باشد، نمی‌تواند یک اقتصاد مقاوم به وجود بیاورد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۲-۲ ضرورت‌ها

امکان شمارش ضرورت‌های متعدد با توجه به دیدگاه‌های مختلف برای ارائه الگوی مقاومت اقتصادی وجود دارد. چهار ضرورت عمده که در شرایط فعلی کشور قابل تصور است شامل موارد زیر می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲):

- ظرفیت‌های فراوان مادی و معنوی.

- مشکلات مزمن، مشکلات دیرپا اقتصادی.

- تهدیدهای اقتصادی خارجی.

- بحرآن‌های اقتصادی جهانی.

۲-۳ الزامات

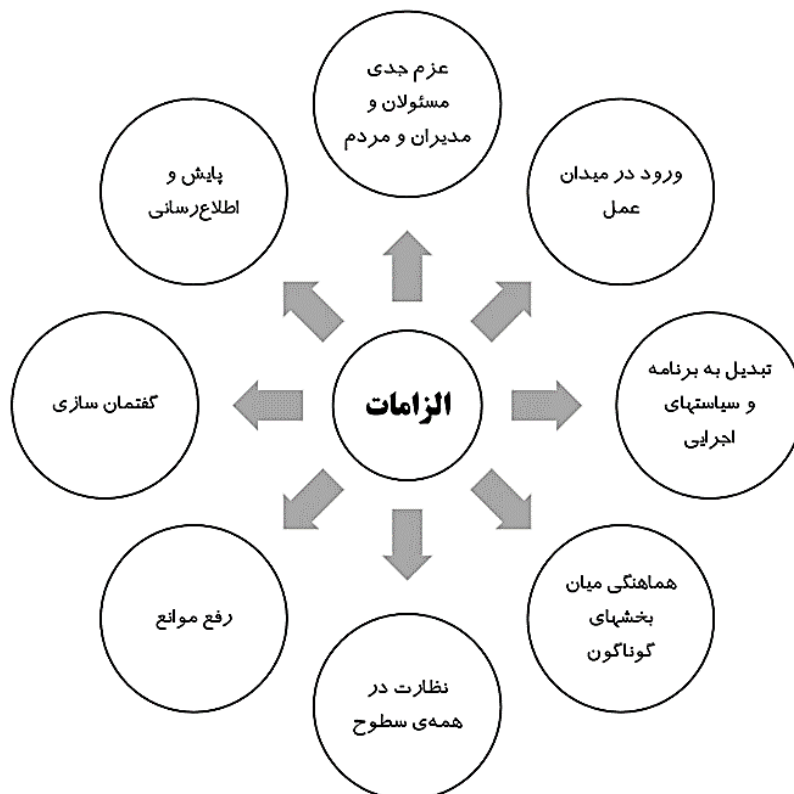
برای پیاده سازی یک برنامه عملی در جامعه بر اساس یک الگو، نیاز به فراهم کردن و ایجاد زمینه و بستر سازی مناسب است و الگوی اقتصاد مقاومتی از این مسئله مستثنا نیست. بستر و الزامات لازم برای پیاده سازی اقتصاد مقاومتی را می‌توان به صورت زیر بیان کرد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲):

- عزم جدی مسئولان و مدیران و فعالان مردمی. مسئولان و مردم جهت رسیدن به آرمان تعریف شده، باید تصمیم و عزم جدی بگیرند تا بتوانند با انگیزه بالا وارد میدان عمل شوند.
- ورود در میدان عمل. صرف مطرح کردن برنامه، مشکل را حل نمی‌کند بلکه این آغاز راه است و بایستی در عمل، کارها انجام بگیرد.
- تبدیل به برنامه و سیاست‌های اجرایی. بایستی بر اساس الگوی اقتصاد مقاومتی، مدل‌ها و برنامه‌های استراتژیک و عملیاتی تهیه گردد. به منظور نظارت و پایش پیشرفت کار لازم است زمان‌بندی کارها مشخص گردد. در برنامه‌های تدوین شده، بایستی مجریان معلوم بشوند و در هر بخشی زمان‌بندی، امکانات لازم و چگونگی تامین آن امکانات بایستی مشخص شود.
- هماهنگی میان بخش‌های گوناگون. هماهنگی میان بخش‌های گوناگون برعهده ستاد فرماندهی است.
- نظارت در همه‌ی سطوح. تمامی قسمت‌های نظارتی از جمله رهبری، روسای قوا، مجمع تشخیص در سطوح بالا و دیگر قسمت‌ها در سطوح پایین، بایستی به مسئولیت نظارتی که داده شده به طور کامل عمل کنند و روند اجرای برنامه‌ها را تحت نظر داشته باشند.
- رفع موانع. قوانین مزاحم، موانع حقوقی و قضایی باید شناسایی و برداشته شود. بایستی فعالان اقتصادی، کارآفرینان، مبتکران، سرمایه‌گذاران و دانشمندان، احساس کنند که با موانع غیر معقول مواجه نیستند و بتوانند حرکت کنند.
- گفتمان سازی. باید تصویر درستی از اقتصاد مقاومتی ارائه، مبانی فکری آن در جامعه مطرح و حرکت در مسیر آن تبدیل به یک ارزش اجتماعی شود. صداوسیما و رسانه‌های کشور، سیستم‌های آموزشی (مدارس، دانشگاه‌ها و ...) نقش اساسی دارند، ولی این مسئولیت مختص آن‌ها نبوده و تمامی مسئولین، صاحبان فکر و دل‌سوزان، بایستی تصویر درستی را از این حرکت بزرگ ارائه بدهند تا مردم بدانند، معتقد باشند و بخواهند.

پایش و اطلاع‌رسانی. بایستی مرکز رصد قوی و بینایی وجود داشته باشد که به طور دقیق پیشرفت این کار را پایش کند؛ اطلاعات را گردآوری کند، پردازش کند و استنتاج کند، حرکتی را که باید در هر مقطعی و در هر مرحله‌ای انجام بگیرد مشخص کند، برای هر بخشی شاخص سنجش معین کند و در نهایت اطلاع‌رسانی به مردم انجام بگیرد. این مسئولیت برعهده ستاد فرماندهی است.

موارد فوق‌الذکر که در واقع بسترها و الزامات لازم در راستای اجرایی شدن اقتصاد مقاومتی هستند، در شکل ۱ نمایش داده شده است.

شکل ۱- بسترها و الزامات لازم برای اجرایی شدن اقتصاد مقاومتی.

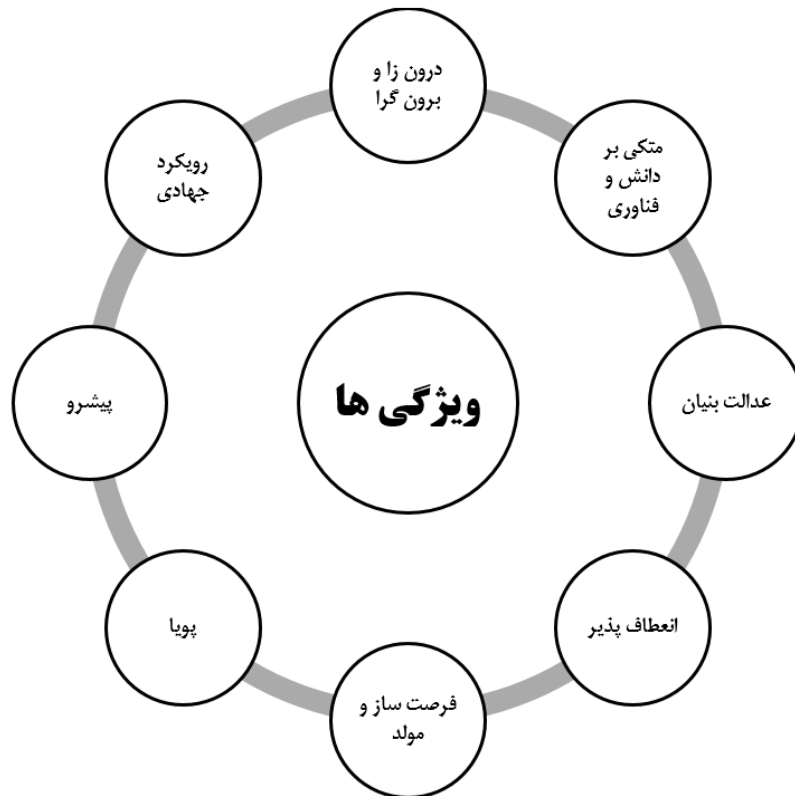
۲-۴ ویژگی‌ها

الگوی اقتصاد مقاومتی دارای ویژگی‌های مشخصی است که لازم است در برنامه‌هایی که بر اساس این الگو تهیه می‌شود با تسری این ویژگی‌ها به آنها، روح این الگو در آنها شکل گیرد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). این ویژگی‌ها شامل موارد زیر است:

- درون‌زا و برون‌گرا. درون‌زا است یعنی چه؟ یعنی از دل ظرفیت‌های خود کشور و خود مردم می‌جوشد؛ رشد این نهال و این درخت، متکی است به امکانات کشور؛ درون‌زا به این معنا است. اما در عین حال درون‌گرا نیست؛ یعنی این اقتصاد مقاومتی، به این معنا نیست که ما اقتصاد خودمان را محصور می‌کنیم و محدود می‌کنیم در خود کشور، نه، درون‌زا است، اما برون‌گرا است؛ با اقتصادهای جهانی تعامل دارد؛ با اقتصادهای کشورهای دیگر با قدرت مواجه می‌شود؛ بنابراین درون‌زا است، اما درون‌گرا نیست (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴). تعامل با دنیا در زمینه‌های اقتصادی خیلی خوب است اما تعامل هوشمندانه و تعاملی که معنایش درون‌زایی اقتصاد باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).
- متکی بر دانش و فناوری. نگاه علمی به مسائل کشور، توجه به علم و پیوند دادن علم و صنعت و کشاورزی بسیاری از مشکلات را حل خواهد کرد. اقتصاد دانش‌نویان است یعنی از پیشرفت‌های علمی استفاده و به پیشرفت‌های علمی تکیه می‌کند و اقتصاد را بر محور علم قرار می‌دهد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).
- عدالت بنیان. یعنی علاوه بر شاخص‌هایی چون رشد ملی، تولید ناخالص ملی به شاخص عدالت، عدالت اقتصادی و عدالت اجتماعی در جامعه - به عنوان یک شاخص مهم در اقتصاد مقاومتی توجه می‌شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).
- انعطاف پذیر. در شرایط مختلف اقتصادی و در زمان‌های مختلف قابل توسعه و بکارگیری باشد.

- فرصت ساز و مولد. اقتصادی مقاومتی چه در شرایط تحریم، چه در شرایط غیر تحریم، بارور خواهد بود و با ایجاد فرصت‌های جدید به مردم کمک می‌کند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).
- رویکرد جهادی. تقویت فرهنگ جهادی، خودباوری، اعتماد به نفس و اعتماد به کمک الهی از ویژگی‌های اصلی این الگو می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳).
- پویا. اقتصادی با تحرک بالا که تغییرات شرایط محیطی در آن به راحتی قابل اعمال باشد. در واقع، تعامل خوبی با محیط پیرامون داشته باشد.
- پیشرو. در عرصه‌ای که در آن فعالیت می‌کند، در سطح جهانی در رتبه‌های اول باشد.

شکل ۲ ویژگی‌های اصلی الگوی اقتصاد مقاومتی را نشان می‌دهد.

شکل ۲- ویژگی‌های الگوی اقتصاد مقاومتی.

۳- قسمت دوم: وظایف عمومی

وظایف عمومی، وظایف مشترک مردم و مسئولین (دولت، قوه قضاییه، مقننه و ...) می‌باشد که با توجه به موقعیت مختلف افراد در جایگاه فرد عادی یا یک مسئول، تعدادی از آن‌ها شامل او می‌شود. افراد با مطالعه بخش وظایف عمومی، مجموعه‌ای از وظایف که شامل او می‌شود را مشخص کرده و از آن‌ها در جهت تدوین برنامه‌های شخصی یا سازمانی استفاده می‌نمایند. به عنوان مثال، یک کشاورز در تولید برخی از کالاهای اساسی می‌تواند نقش موثری ایفا کند و در عین حال بخش دولتی باید با تنظیم قوانین و حمایت از تولیدات کالاهای اساسی در داخل کشور وظیفه خود را انجام دهد.

۳-۱ تولید و کارآفرینی

اولویت اول در اقتصاد مقاومتی بحث تولید ملی، اشتغال و مشارکت مردم در اقتصاد کشور است. تولید و کارآفرینی شامل مولفه‌های زیر است:

مسئله اولویت‌دار و کلیدی، تولید است؛ تولید به مفهوم تولید ملی و تولید داخلی می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶). تولید ملی، اساس و حلقه اساسی پیشرفت اقتصاد است. بایستی صاحبان سرمایه در کشور، فعالیت تولیدی را ترجیح دهند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴). حمایت از تولید ملی، آن بخش درون‌زای اقتصاد کشور است و به این بایستی تکیه شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). سوالی که مطرح می‌شود این است که آیا ما این امکانات تولید داخلی را داریم یا می‌توانیم به دست بیاوریم؟ امکانات لازم را بعضی را به صورت بالفعل و بعضی را می‌توانیم به دست بیاوریم. این امکانات عمدتاً نیروی انسانی، مهارت، سرمایه و ابزار کار پیشرفته است. نیروی انسانی، سی و سه میلیون نفر از جمعیت کشور در سنین کار هستند. ده میلیون تحصیل کرده دانشگاهی و نزدیک به پنج میلیون دانشجو در کشور وجود دارد. سرمایه، یکی از چیزهایی که برای تولید لازم است، سرمایه است. علاوه بر امکانات شخصی - که اشخاص خودشان امکاناتی دارند - دولت توانسته است صندوق توسعه ملی را به وجود بیاورد. یعنی تولیدکننده داخلی می‌تواند از این صندوق با سیاست‌ها و برنامه‌ریزی درست دولت‌ها استفاده کند. ابزار کار، جوانی که می‌تواند موشک، هواپیما، سلاح نظامی پیشرفته درست کند، می‌تواند غنی‌سازی اورانیوم را از سه و نیم درصد به بیست درصد برساند. آیا این جوان نمی‌تواند ماشین را برای تولید خودرو یا فلان موضوع دیگر پیشرفت بدهد و پیش برود؟ جوانان کشور توانایی‌اش را دارند؛ بنابراین امکانات تولید در کشور وجود دارد و تولید، عملی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶).

اشتغال و کارآفرینی

بایستی همه مسئولان و دل‌سوزان کشور برای ایجاد کار، تولید، کارآفرینی و پر رونق کردن روزافزون تولید در کشور تلاش کنند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۹).

ایجاد تحرک و پویایی در اقتصاد کشور و بهبود شاخص‌های کلان اقتصادی

در اقتصاد مقاومتی بایستی شاخص‌هایی اقتصادی مانند رشد اقتصادی، تولید ملی، اشتغال، کاهش تورم، افزایش بهره‌وری، رفاه عمومی بهبود یابد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

تکیه بر ظرفیت‌های داخلی (ظرفیت‌های علمی، انسانی، طبیعی، مالی، جغرافیایی و اقلیمی)

تامین شرایط فعال سازی کلیه امکانات (مالی، انسانی و علمی) لازم است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). در اقتصاد مقاومتی تکیه اصلی بر روی ظرفیت‌های گسترده داخلی است، نه به این معنا که امکانات بیرون کشور در نظر گرفته نشود، بلکه استفاده حداکثری از آن‌ها بکنیم، منتها تکیه بر روی امکانات داخلی و داشته‌های درونی کشور باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). آنچه کشور را نجات می‌دهد، تکیه به نیروی داخلی و نگاه به درون است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲)؛ کارهای بزرگ از بسیاری از مردم پر استعداد ملت ما بر می‌آید. پایه اقتصاد مقاومتی عبارت است از تقویت تولید داخلی و کاهش وارداتی که یا غیر ضروری است یا مشابه داخلی دارد؛ در این زمینه، بسیج می‌تواند به مسئولین دولتی کمک کند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳). بسیج می‌تواند دستگاه‌های مسئول را، هم در جهت‌دهی، هم در هدف‌گذاری و هم در عمل یاری بدهد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

مردم محوری

تسهیل و تشویق همکاری جمعی در این الگو مورد توجه است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳). هر جا مردم می‌آیند دست خدا هم هست (ید الله مع الجماعه). نشانه و نمونه آن، دفاع هشت‌ساله، خود انقلاب و گذر از گردنه‌های دشوار این ۳۵ سال است؛ چون مردم در میدان بودند، کارها پیش رفته است. فعالان، کارآفرینان، مبتکران، صاحبان مهارت، صاحبان سرمایه و نیروهای مترکم و بی‌پایانی که در این کشور وجود دارد که واقعاً این نیروها هم بی‌شمارند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). مردمی کردن اقتصاد، جزو الزامات اقتصاد مقاومتی است. سیاست‌های اصل ۴۴ که اعلام شده است، می‌تواند یک تحول به وجود بیاورد. بخش خصوصی را باید توانمند کرد؛ لازم است بخش خصوصی به فعالیت اقتصادی تشویق بشوند. سیستم بانکی

کشور، دستگاه‌های دولتی کشور، قوه مقننه و قوه قضائیه کمک کنند که مردم وارد میدان اقتصاد شوند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). با ایجاد مشوق برای بخش خصوصی لازم است برخی از طرح‌ها به بخش خصوصی واگذار شود؛ چون الان پول‌های سرگردان (نقدینگی) زیادی در بازار وجود دارد. اگر چنانچه بتوانیم ده درصد از طرح‌های دولتی که الان روی زمین مانده را به بخش خصوصی بدهیم، یک اتفاق مهمی در کشور می‌افتد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴). بایستی مسئولین به نیروی داخلی تکیه و اعتماد کنند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). اقتصاد مردم بنیاد یعنی بر محور دولت نیست و اقتصاد دولتی نیست، اقتصاد مردمی است. «دولتی نیست» به این معنا نیست که دولت در قبال آن مسئولیتی ندارد؛ چرا، دولت مسئولیت برنامه‌ریزی، زمینه‌سازی، ظرفیت‌سازی، هدایت و کمک دارد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

۲-۳ ایجاد عدالت اجتماعی

ایجاد عدالت اجتماعی در جامعه و سهم بری عادلانه‌ی عوامل در زنجیره تولید، یکی از موارد اساسی اقتصاد مقاومتی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). باید طبقات محروم از پیشرفت اقتصادی کشور به معنای واقعی کلمه بهره‌مند شوند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). به عنوان مثال، دولت باید روی روستا متمرکز بشود. بایستی صنایع تبدیلی را به روستاها و به بعضی از شهرها ببرد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

۳-۳ مدیریت مصرف

مسئله مدیریت مصرف، یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). مدیریت مصرف براساس سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف و با تاکید و ترویج مصرف کالای داخلی همراه با ارتقاء کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). اصلاح الگوی مصرف (صرفه‌جویی، پرهیز از ریخت‌وپاش، پرهیز از اسراف و پرهیز از هزینه‌کردهای زائد) در درجه اول متوجه به مسئولان است؛ مسئولان نه فقط در زندگی‌های شخصی خودشان بلکه در درجه اول در حوزه‌ی مأموریت خودشان باید بجد از ریخت و پاش پرهیز کنند، آن وقت این روحیه، خصلت و اخلاق به مردم سرریز خواهد شد. اسراف در آب، نان، مواد غذایی، دارو، وسایل زندگی، وسایل تجمل و آرایش و مانند این‌ها، بخش مهمی از منابع بالفعل کشور را هدر می‌دهد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). دولت خودش یک مصرف‌کننده بسیار بزرگی است. اقلام روزمره‌ای که مورد نیاز وزارت‌خانه‌ها است، سعی شود هم‌اشار از تولیدات داخلی باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). دستگاه‌های حاکمیتی، هیچ تولید غیر ایرانی را مصرف نکنند. خود مردم راه مصرف کالاهای خارجی را ببندند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). مردم در همه‌ی سطوح، تولید ملی را ترویج کنند و آن عبارت است از «مصرف تولیدات داخلی». وقتی که یک جنس داخلی خرید می‌شود به همین اندازه، کار و اشتغال ایجاد می‌شود و ثروت ملی افزایش می‌یابد. خرید جنس داخلی یک ضرورت برای مقاوم‌سازی اقتصاد است و بر روی همه چیز کشور تاثیر می‌گذارد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴). بایستی توجه شود که کار فقط به عهده‌ی مسئولین نیست، بلکه کار به عهده‌ی خود مردم هم هست. وقتی روی تولید داخلی تکیه می‌شود، حتما مصرف داخلی هم مورد توقع است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶).

۴-۳ دانش محوری

خیلی از افتخارات ملی و بخش مهمی از عزت ملی و بخش قابل توجهی از ثروت ملی به برکت علم به دست می‌آید؛ مسئله علم، تحقیق و پیشرفت در بخش‌های گوناگون علمی و کشف سرزمین‌های ناشناخته دانش، برای کشور خیلی مهم است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). در اقتصاد مقاومتی، پیش‌تازی اقتصاد دانش‌بنیان براساس نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری و با تاکید بر تولید و صادرات خدمات و کالای دانش‌بنیان و رسیدن به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه مدنظر است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). وضع علمی کشور این اجازه را می‌دهد که بخواهیم اقتصادمان را اقتصاد دانش‌بنیان کنیم. یعنی مهم‌ترین زیرساخت اقتصادی برای یک کشور، وجود نیروهای انسانی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). شرکت‌های دانش‌بنیان یکی از بهترین مظاهر و یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). البته لازم است در تشخیص شرکت‌های دانش‌بنیان دقت بشود، یعنی شاخصه‌ها و مشخصه‌ها معین بشود و شرکت دانش‌بنیان استانداردسازی بشود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

اگر بخواهیم مردم در صحنه اقتصاد باشند، باید صحنه اقتصادی امنیت داشته باشد؛ اگر امنیت را می‌خواهیم، بایستی دست مفسد و سوءاستفاده‌چی و دورزننده‌ی قانون و شکننده‌ی قانون بسته بشود؛ مبارزه با فساد باید جدی گرفته شود. شفاف‌سازی، شرط اصلی این فسادستیزی است؛ باید شفاف‌سازی بشود، بایستی فضای رقابتی و با ثبات به وجود بیاید؛ فعال اقتصادی در این شرایط احساس امنیت خواهد کرد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). تصور نشود بدون مبارزه با مفسد اقتصادی می‌توان سرمایه‌گذاری و کار سالم مردمی داشته باشیم، هم‌چنین تصور نشود که مبارزه‌ی با مفسد اقتصادی موجب می‌شود که ما مشارکت مردم و سرمایه‌گذاری مردم را کم داشته باشیم؛ این چنین نیست، چون اکثر کسانی که می‌خواهند وارد میدان اقتصادی بشوند، اهل کار سالمند و اگر تعدادی افراد ناسالم پیدا شوند، باید با چشم‌های تیزبین، ریزبین و دوربین مراقبت بود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). در زمینه تقنین، فراهم آوردن قوانین مناسب و یا حذف کردن قوانین مزاحم و معارض که به بخش‌های گوناگون اقتصاد مقاومتی کمک کند، یکی از کارهای مهم است. در مورد تقنین، دولت محترم باید لویح مناسب را بیاورد. مجلس است که بایستی قانون را تصویب کند و یا قانونی را حذف کند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

۳-۶ مدیریت جهادی

مدیریت بایستی رویکرد و همت جهادی داشته باشد، با حرکت عادی نمی‌شود پیش رفت؛ با حرکت عادی و احياناً خواب‌آلوده و بی‌حساسیت نمی‌شود کارهای بزرگ را انجام داد. باید حرکتی که می‌شود، هم علمی باشد، هم پر قدرت باشد، هم با برنامه باشد و هم مجاهدانه باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). یکی از الزامات، مدیریت کارآمد و متعهد و متدین است. برای بخش‌هایی که به تولید، ارتباط پیدا می‌کند، لازم است مدیریت‌های کارآمد، بانشاط، علاقه‌مند، پرنگیزه و قوی تعیین شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶). عامل مهم مدیریت جهادی عبارت است از خودباوری، اعتماد به نفس و اعتماد به کمک الهی. وقتی ما از خدای متعال کمک می‌خواهیم، راه‌ها به‌سوی ما باز می‌شود: *وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا، وَ يَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ*. این رزقی که در این آیه و در آیات دیگر گفته شده است، به شکل‌های مختلفی به ما می‌رسد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

۳-۷ تامین کالاهای اساسی

کالاهای اساسی، کالاهایی هستند که عدم وجود آن‌ها موجب تعطیلی یا ایجاد مشکلات عدیده در یک سیستم می‌شود. بر مبنای اقتصاد مقاومتی، اولویت اول در تولید داخلی نهاده‌ها و کالای اساسی و در صورت عدم امکان تولید، در حال حاضر اولویت بعدی، ایجاد تنوع در مبادی تامین کالاهای وارداتی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). امنیت اقلام راهبردی و اساسی در کشور بایستی تامین گردد، بخصوص در درجه اول، در زمینه‌ی غذا و دارو باید خودکفایی مورد توجه قرار بگیرد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۳-۸ تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان‌سازی آن

گفتمان‌سازی در خصوص اقتصاد مقاومتی و تبدیل آن به یک گفتمان عمومی، بسیاری از مشکلات را برطرف و کارها را تسهیل خواهد کرد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲)؛ در این زمینه، فرهنگ‌سازی لازم است. با وجود اینکه در این زمینه، صدا و سیما و رسانه‌های جمعی در درجه اول، مسئولیت دارند، ولی دستگاه‌های دیگر و عموم مردم دارای اهمیت کمتر در این زمینه نیستند و هر کسی در هر جایگاهی می‌تواند اقدام به فرهنگ‌سازی و گفتمان‌سازی نماید (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

۳-۹ رشد بهره‌وری

بهره‌وری، یعنی از امکاناتی که وجود دارد حداکثر استفاده‌ی بهینه بشود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴). تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و توجه به مزیت‌های مناطق کشور موجب بالا رفتن بهره‌وری در کشور خواهد شد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). صاحبان سرمایه و نیروی کار که تولیدگر

هستند، بایستی به تولید ملی اهمیت بدهند؛ به این معنا که بهره‌وری را افزایش بدهند. بهره‌وری، یعنی کارگر، کار را با دقت انجام بدهد؛ حداکثر استفاده از سرمایه انجام بگیرد؛ هزینه‌های تولید کاهش یابد؛ بعضی از بی‌تدبیری‌ها، بی‌سیاستی‌ها موجب می‌شود هزینه‌ی تولید بالا برود، بهره‌وری سرمایه و کار کم بشود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۳-۱۰ استاندارد سازی

استاندارد سازی روش‌ها، خدمات و کالاها نقش مهمی در ایجاد نظم در کارها، بهبود کیفیت در جهت رضایت مردم و همچنین ایجاد شفافیت در فعالیت‌ها و قوانین در جهت مبارزه با مفاسد و تسهیل کارها ایفا می‌کند.

۳-۱۱ فروش محصول به جای خام‌فروشی

افزایش فروش صادراتی گاز، برق، محصولات پترشیمی، فرآورده‌های نفتی و سایر محصولات به جای خام‌فروشی نفت، یکی از برنامه‌های اصلی اقتصاد مقاومتی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). محصولات معدنی، یکی از گزینه‌های جای‌گزین نفت می‌باشد، البته بایستی از خام‌فروشی معادن بشدت پرهیز شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

شکل ۳ وظایف عمومی در جهت تحقق الگوی اقتصاد مقاومتی را نشان می‌دهد.

شکل ۳- وظایف عمومی در اقتصاد مقاومتی.

۴-۱ وظایف دولت (مجموعه دولت و رئیس جمهور)

تشکیل ستاد فرماندهی

۳۱۲

نشریه تصمیم‌گیری و تحقیق در عملیات، دوره ۳، شماره (۳)، پاییز ۱۳۹۷، صفحه: ۳۰۲-۳۱۶

پایش و اطلاع‌رسانی و هماهنگی میان بخش‌های گوناگون بر عهده ستاد فرماندهی بوده و تشکیل ستاد فرماندهی بر عهده دولت می‌باشد. ستاد فرماندهی بایستی یک ستاد قوی و هوشمند و نافذالکلمه (یعنی همه باید به حرفشان گوش کنند) باشد. در میدان عمل، گاهی اوقات یک تعداد موانع پیش‌بینی نشده و بعضی موانع پیش‌بینی شده، پیش می‌آید؛ بایستی ستاد فرماندهی بتواند به صورت ضربتی آن موانع را برطرف کند و راه را باز کند و پیش برود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴). نقش فرماندهی این است که ببیند کدام یک از این کارهایی که انجام می‌شود، در چارچوب سیاست اقتصاد مقاومتی می‌گنجد، کدام نسبت به اقتصاد مقاومتی بی‌تفاوت است و کدام ضد اقتصاد مقاومتی است. این‌ها باید سنجیده بشود؛ دسته‌ی اول تقویت بشود؛ دسته‌ی دوم، حتی المقدور به سمت اقتصاد مقاومتی کشانده بشود و دسته‌ی سوم به طور کامل جلوگیری بشود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۵). ستاد فرماندهی با اعطای نشان اقتصاد مقاومتی به افراد و سازمان‌های پیشرو می‌تواند نقش تشویق‌کننده نیز داشته باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

قطع تدریجی وابستگی به بودجه نفت

کاهش وابستگی به نفت یکی از الزامات اقتصاد مقاومتی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). یکی از سخت‌ترین آسیب‌های اقتصادی کشور وابستگی به نفت است. منظور، عدم استفاده از نفت نیست، بلکه تکیه بر استفاده حداقلی از فروش نفت خام است؛ نفت را می‌توان به صورت فرآورده به فروش رساند. این یک کار اساسی و مهمی است که باید انجام بگیرد و همت بلندی لازم دارد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). بایستی فروش نفت خام با فعالیت‌های اقتصادی درآمدزای دیگری جایگزین گردد. امروز صنایع دانش‌بنیان از جمله کارهایی است که می‌تواند این خلأ را تا میزان زیادی پر کند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱). کشور باید به جایی برسد که هر وقت اراده کرد، بتواند سرچاه‌های نفت را ببندد؛ نه از کمبود مشتری، نه از نداشتن بازار و نه از نداشتن پول بهای نفت بترسیم. یکی دیگر از بهترین جای‌گزین‌ها، محصولات معادن است که از خام‌فروشی معادن نیز باید پرهیز کرد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).

هماهنگ‌سازی و بسیج پویای امکانات

شناسایی و بکارگیری ظرفیت‌های علمی، فنی و اقتصادی از وظایف دولت است. از زمان، منابع و امکانات باید حداکثر استفاده بشود؛ حرکت بر اساس برنامه، یکی از کارهای اساسی است. تصمیم‌های خلق‌الساعه و تغییر مقررات، جزو ضربه‌هایی است که به اقتصاد مقاومتی وارد می‌شود و به مقاومت ملت ضربه می‌زند. نباید سیاست‌های اقتصادی کشور در هر زمانی دچار تذبذب و تغییرهای بی‌مورد شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

تحول اساسی در ساختار و صرفه جویی

صرفه جویی در هزینه‌های عمومی کشور، تحول اساسی در ساختار و منطقی‌سازی اندازه دولت، حذف دستگاه‌های موازی و غیرضروری از الزامات اقتصاد مقاومتی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

اصلاح نظام مالیاتی و درآمدی دولتاستفاده از ظرفیت اجرای هدفمند سازی

اگر چنانچه بنزین سهمیه‌بندی نمی‌شد، امروز مصرف بنزین کشور از صد میلیون لیتر در روز بالاتر می‌رفت؛ بنابراین اقتصاد مقاومتی تحریم بنزین را خنثی کرد. هدفمند کردن یارانه‌ها هم در جهت شکل دادن به اقتصاد ملی و در راستای اقتصاد مقاومتی است و می‌تواند در جهت خنثی کردن تحریم‌ها استفاده بشود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۱).

مدیریت مخاطرات اقتصادی از طریق تهیه طرح‌های واکنش هوشمند، فعال، سریع و بهنگام

رصد برنامه‌های تحریم و افزایش هزینه برای دشمن

۴-۲ وظایف وزارت نفت

وظایف مربوط به وزارت نفت از مطالب (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲) استخراج شده است:

- مقابله با ضربه پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز از طریق فروش محصولات، مشتریان راهبردی، تنوع روش فروش و فروش توسط بخش خصوصی.
- اثرگذاری در بازار جهانی نفت و گاز از طریق افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز و توسعه ظرفیت‌های تولید نفت و گاز با اولویت میدین مشترک با تاکید بر تولید صیانتی.
- افزایش ارزش افزوده صنعت نفت و گاز از طریق تکمیل زنجیره ارزش و توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه براساس شاخص شدت مصرف انرژی و فروش فرآورده.

۴-۳ وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت جهاد کشاورزی

- تامین امنیت غذا و درمان. ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید مواد اولیه و کالا برای تامین امنیت غذایی و درمانی کشور الزامی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲). در تولید محصولات حیاتی باید خودکفایی به وجود بیاید؛ در این موارد نیابستی به این صورت به مسئله نگاه کرد که امکان تهیه آن‌ها ارزان‌تر از خارج از کشور وجود دارد. مثلاً گندم، بیرون ارزان‌تر است، و مانند این‌ها. در مواد حیاتی باید به خودکفایی رسید (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۴).
- کشاورزی اهمیت حیاتی دارد. لازم است نگاه دولت و سیاست‌های دولتی به بخش کشاورزی، نگاه حمایت باشد؛ در همه جای دنیا از بخش کشاورزی به وسیله دولت‌ها حمایت می‌شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

۴-۴ وظایف وزارت خانه‌ها و سازمان‌های اقتصادی دولت

- اصلاح و تقویت نظام مالی.
- حمایت هدفمند از صادرات کالا و خدمات. حمایت از صادرات با تاکید بر تناسب ارزش افزوده و ارزآوری مثبت با انجام بندهای زیر قابل انجام است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).
- تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌ها. گاهی اوقات مشوق‌های صادراتی داریم، اما ثبات در این مشوق‌ها نیست، کم و زیاد می‌شود، تغییر پیدا می‌کند؛ آن کسی که اهل صادرات است امیدوار به دریافت این مشوق‌ها نیست. چون مسئله صادرات خیلی جدی و خیلی مهم است، بایستی مشوق‌هایش هم مهم باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۵).
- ایجاد ثبات رویه و مقررات.
- تقویت زیرساخت‌های مورد نیاز صادرات (خدمات، ترانزیت و ...).
- برنامه‌ریزی تولید ملی متناسب با نیازهای صادراتی.
- شکل‌دهی بازارهای جدید.
- تشویق سرمایه‌گذاری خارجی برای صادرات.
- ساز و کار مبادلات تهاتری برای تسهیل مبادلات (در صورت نیاز).
- توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور. وظایف و عملکرد مورد انتظار مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور، انتقال فناوری‌های پیشرفته، گسترش و تسهیل تولید، صادرات کالا و خدمات و تأمین منابع مالی از خارج می‌باشد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

- شفاف سازی، روان سازی و روزآمدسازی نظارت بر بازار.
- اصلاح و تقویت نظام پولی. بانک‌ها باید نقش فعال در اقتصاد مقاومتی ایفا کنند، باید خودشان را با مواد سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و برنامه‌ریزی‌های دولت در این زمینه تطبیق بدهند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳).
- گسترش صادرات و گسترش طرف‌های تجاری و صادراتی کشور. عمده معاملات تجاری کشور از صادرات و واردات، با پنج یا شش کشور است؛ این خلاف اقتصاد مقاومتی است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶).
- واردات کالاهایی که در داخل به‌قدر کافی تولید می‌شود، بایستی ممنوع شود؛ یعنی باید به صورت یک حرام شرعی و قانونی شناخته بشود؛ آنچه در داخل تولید می‌شود، از خارج وارد نشود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶).
- جلوی قاچاق باید گرفته بشود. بایستی با بالا بردن تکنولوژی‌های نظارتی، جلوی قاچاق از مبادی ورودی رسمی مانند گمرک‌ها و مناطق آزاد گرفته شود. مقصود این است، نه چیزهای جزئی - اینکه برون‌سراغ مغازه‌ها و یا کوله‌برهای مرزی و با آن‌ها برخورد کنند - (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶).
- احساس مسئولیت نسبت به اجناس و اقلام صادراتی و فرهنگ سازی در این مورد. آنچه در صادرات انجام می‌گیرد، بایستی نماینده و نمودار حسن عمل و صحت عمل ایرانی باشد؛ اگر چنان‌چه این جور عمل نکنیم، بی مسئولیتی است. وقتی جنس نامرغوب را بفرستیم، خب معلوم است که بازار صادراتی از بین خواهد رفت (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶).
- بخش صنعت و معدن بایستی تحرکشان را افزایش بدهند. بار اصلی بیرون رفتن کشور از رکود و عقب ماندگی اقتصادی بردوش بخش صنعت و معدن است؛ باید تلاش کنند، ظرفیت‌ها را شناسایی و این ظرفیت‌ها را فعال کنند (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۳).

۴-۵ وظایف وزارت امور خارجه با همکاری وزارت خانه‌ها و سازمان‌های اقتصادی دولت

- گسترش روابط بیت‌المللی در جهت افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب پذیری اقتصادی (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).
- توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه.
- دیپلماسی در جهت حمایت از هدف‌های اقتصادی.
- استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی.

۴-۶ وظایف سازمان صدا و سیما، رسانه‌های جمعی و وزارت‌خانه‌های مرتبط (وزارت آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد اسلامی و ...)

- تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان سازی آن (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲): تبدیل شدن به گفتمان فراگیر و رایج ملی در کشور.

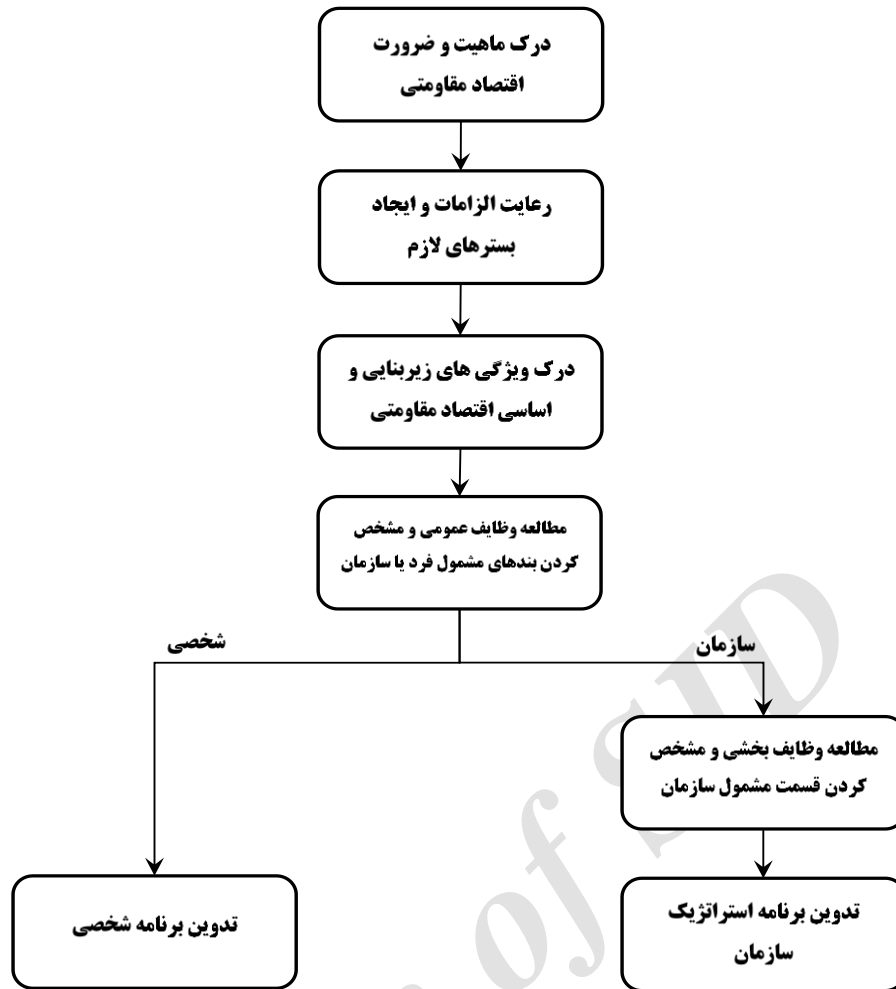
۴-۷ وظایف سازمان ملی استاندارد و وزارت‌خانه‌های مرتبط (وزارت صنعت، معدن و تجارت و ...)

- افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

۴-۸ وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت‌خانه‌های مرتبط (وزارت صنعت، معدن و تجارت و ...)

- توجه ویژه به علم، دانش و گسترش کاربردهای عملی آن و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان؛
- ایجاد ارتباط منطقی و صحیح بین دانشگاه و صنعت.

با توجه به مطالب ارائه شده، مدل مفهومی برای تدوین برنامه استراتژیک سازمان‌ها بر اساس اصول اقتصاد مقاومتی می‌تواند به صورت شکل ۴ ارائه شود. دقت شود هدف مدل مفهومی ارائه شده، تبیین پیش‌نیازها برای تدوین برنامه استراتژیک سازمان‌هاست؛ به عبارت دیگر، تمامی سازمان‌ها به منظور تدوین برنامه جامع استراتژیک باید پیش‌نیازهای مدل ارائه شده را رعایت کنند. در مرحله بعد، با بهره‌گیری از نخبگان دانشگاهی و کارشناسان آن حوزه، برنامه استراتژیک برای هر سازمان تدوین می‌شود. لازمه این امر نیز این است که نخبگان و کارشناسان در حوزه‌های مختلف، آشنایی کامل با مفاهیم و اصول اقتصاد مقاومتی داشته باشند.

شکل ۴- مدل مفهومی تدوین برنامه استراتژیک یک سازمان با رویکرد اقتصاد مقاومتی.

۵- نتیجه گیری

الگوی اقتصاد مقاومتی در شرایط تحریم و به علت مشکلات ناشی از آن در یک دهه اخیر، در قالب "سیاست‌های کلی اقتصاد" با تلاش رهبر معظم انقلاب و مشارکت مجمع تشخیص مصلحت نظام و جمعی از اقتصاددانان کشور تهیه و ارائه شده است. تفکر حاکم بر این الگو، یک دید جامع‌نگر و دارای سیاست‌های بلندمدت و راهبردی بوده و فقط مربوط به دوران تحریم اقتصادی نیست. در این تحقیق، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی مقام معظم رهبری و بیانات رهبری در طی هفت سال گذشته بررسی و مطالعه شد. این مقاله با هدف شفاف‌سازی ماهیت، الزامات، ویژگی‌ها و چارچوب حاکم بر الگوی اقتصاد مقاومتی، به منظور تسهیل در شناخت و کاربری این الگو در برنامه‌های اقتصادی افراد و سازمان‌ها تهیه گردید. مدل مفهومی ارائه شده، گام‌های لازم برای تدوین برنامه استراتژیک در سطوح مختلف جامعه را بیان می‌کند. در واقع تا زمانی که این گام‌ها طی نشود برنامه تدوین شده برای تحقق اقتصاد مقاومتی نیز از جامعیت لازم برخوردار نخواهد بود و لذا موقع عملی کردن این برنامه‌ها چالش‌های عمده‌ای بروز خواهد کرد. با توجه به اینکه برای تحقق اقتصاد مقاومتی لازم است تمام ارکان جامعه شامل مردم، دولت و بخش خصوصی به صورت موثری در تدوین برنامه‌ها و عملیاتی کردن آن‌ها مشارکت داشته باشند، مدل مفهومی ارائه شده سعی کرده است وظایف عمومی و بخشی در این حوزه را بیان کند. با توجه به نوظهور بودن این الگو، زمینه‌های پژوهشی فراوانی وجود دارد و نیاز به بکارگیری الگو و ابعاد آن در زمینه‌های مختلف اقتصادی، تبیین برنامه‌ها و چارچوب‌های اقتصادی برای هر یک از سازمان‌ها و بنگاه‌های اقتصادی کشور بر مبنای اقتصاد مقاومتی از نیازهای اساسی کشور است که در این زمینه، مسئولیت سنگینی بر عهده دانشمندان، اساتید دانشگاهی و متفکران اقتصادی کشور می‌باشد.

- جعفری، ا؛ آهنگری، م. (۱۳۹۱). *استراتژی اقتصاد مقاومتی، همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی*. رشت، دانشگاه گیلان.
- ملک علیپور، غ؛ پورپیر، م. (۱۳۹۱). *تبیین مقایسه‌ای سیاست اقتصاد مقاومتی با سایر مکاتب اقتصادی*. همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی. رشت، دانشگاه گیلان.
- نوفرتی، م. (۱۳۹۵). *اقتصاد مقاومتی و راه‌های دستیابی به آن*. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی (۴)، ۱۵۷-۱۶۸.
- میرمعزی، س. ح. (۱۳۹۲). *اقتصاد مقاومتی و ملزومات آن (با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری)*. فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، ۱۲ (۴۷)، ۴۹-۷۶.
- سلیمانی، ی؛ سید حسین زاده یزدی، س. (۱۳۹۵). *تبیین رویکردها و مؤلفه‌های سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (بررسی موردی: تبیین بند دوازدهم سیاست‌ها: مؤلفه‌های دیپلماسی اقتصادی)*. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی (۴)، ۹۱-۱۱۴.
- راشی، ن؛ محسنی زنوزی، س. ح. (۱۳۹۵). *بررسی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در نظام درآمدی دولت و تأثیر آن بر رشد اقتصادی ایران*. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی (۴)، ۱۱۵-۱۳۲.
- محسنی زنوزی، س. ح؛ صادق‌وند، ب. (۱۳۹۶). *تأثیر شاخص‌های منتخب اقتصاد مقاومتی بر رشد اقتصادی ایران*. فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، ۱۷ (۶۷)، ۳۹-۶۳.
- مقتدایی، ع؛ یاوران بخشایش، ع. (۱۳۹۵). *تحلیلی بر روابط علی بین شاخص‌های سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکرد تصمیم‌گیری چند معیاره دیماتل*. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ویژه‌نامه اقتصاد مقاومتی (۴)، ۳۳-۶۲.
- حسینی خامنه‌ای، س. ح. (۱۳۸۹). *دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور*. دریافت ۱۳۸۹/۰۶/۱۶ از <http://farsi.khamenei.ir>
- حسینی خامنه‌ای، س. ح. (۱۳۹۱). *دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان*. دریافت ۱۳۹۱/۰۵/۰۸ از <http://farsi.khamenei.ir>
- حسینی خامنه‌ای، س. ح. (۱۳۹۲). *سند سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی*. دریافت ۱۳۹۲/۱۱/۲۹ از <http://farsi.khamenei.ir>
- حسینی خامنه‌ای، س. ح. (۱۳۹۳). *دیدار مسئولان نظام*. دریافت ۱۳۹۳/۰۴/۱۶ از <http://farsi.khamenei.ir>
- حسینی خامنه‌ای، س. ح. (۱۳۹۴). *دیدار مردم آذربایجان شرقی*. دریافت ۱۳۹۴/۱۱/۲۸ از <http://farsi.khamenei.ir>
- حسینی خامنه‌ای، س. ح. (۱۳۹۵). *دیدار بسیجیان*. دریافت ۱۳۹۵/۰۹/۰۳ از <http://farsi.khamenei.ir>
- حسینی خامنه‌ای، س. ح. (۱۳۹۶). *حرم مطهر رضوی*. دریافت ۱۳۹۶/۰۱/۰۱ از <http://farsi.khamenei.ir>

Archive